

Diana-Măriuca Vornicu, *The chipped stone industries of the Precucuteni communities in Eastern Romania*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2024, 290 p., 59 pl.

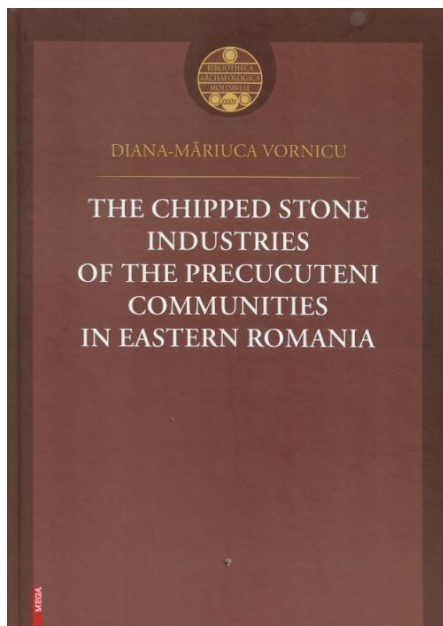
Lucrarea ce va fi prezentată în rândurile următoare este alcătuită din șapte capitole și reflectă rezultatele studiului realizat de către autor asupra materialului litic cioplit descoperit pe siturile precucuteniene Isaiia și Târgu Frumos.

Primul capitol, intitulat *Aims and methodology of analysis* prezintă obiectivele lucrării și metodologia aplicată pentru îndeplinirea acestora. Din punct de vedere cronologic perioadele abordate au fost fazele II și III ale culturii Precucuteni. În cadrul studiului s-a intenționat determinarea caracteristicilor tehnologice și a tipurilor de piese prelucrate, precum și realizarea unor comparații între materialul litic cioplit din cele două situri precucuteniene analizate.

Cel de-al doilea capitol se numește *The Precucuteni-Trypillia A communities*. În rândurile acestui segment aflăm informații despre cadrul geografic în care au viețuit comunitățile umane studiate, istoricul cercetărilor dedicate acestora, elemente de cronologie, așezările în care au locuit, precum și bunurile produse.

Cel de-al treilea capitol se numește *Raw materials*. În cadrul său sunt împărțite în categorii și sub-categorii tipurile de materie primă cercetate. Fiecare sub-categorie este descrisă microscopic, descrierea fiind completată cu precizarea surselor din care putea proveni respectivul tip de piatră. Informațiile sunt completate cu o hartă a zonelor sursă și o figură ce conține elemente cioplite din toate sub-categoriile de materie primă.

În cel de al patrulea capitol, *The chipped stone industry from the Precucuteni settlement at Isaiia – Balta Popii*, este prezentat materialul litic cioplit provenit din situl Isaiia – Balta Popii (com. Răducăneni, jud. Iași). Analiza tehno-tipologică este împărțită în trei segmente ce vizează nivelurile de locuire IIA, IIB și III. Materia primă a fost discutată în ansamblu, pentru toate cele trei niveluri. Un număr de 1109 elemente, descoperite în intervalul 1996-2018, au fost studiate. Cele mai multe (778) au rezultat din etapa de plin debitaj. Principalele produse atestate au fost așchiile (500 ex.) și

lamele (241 ex.). Pentru obținerea așchiilor a fost determinată aplicarea tehnicii percuției directă dură, în vreme ce pentru lame a predominat percuția indirectă, câteva exemplare fiind debitate prin tehnica presiunii. Inventarul tipologic (308 ex.) este dominat de gratoar (52%) și raclor (16%), majoritatea amenajate pe suport de tip așchie. În mică măsură au fost identificate și alte tipuri precum: lamă și așchie retușată, unealtă dublă, străpungător, burin, vârf săgeată, inserție seceră etc. Studiarea întregului eșantion a condus pe cercetător la concluzia că materialul litic cioplit a fost prelucrat pe sit, membri ai comunităților ce au locuit în punctul respectiv, practicând debitajul.

În cel de-al cincilea capitol, *The chipped stone industry from the second phase of Precucuteni culture*, autorul evidențiază principalele trăsături determinate în cazul industriei litice cioplite din așezările fazei a doua a culturii Precucuteni, pornind de la corelarea datelor obținute din studierea sitului Isaiia–Balta Popii, cu informațiile existente în literatura de specialitate cu privire la alte situri ale acestei culturi: Bernashivka I, Pkopy, Rogojeni I, Alexandrovca I, largă Jijia, Mândrișca, Trifești, Băhrinești VII și Ghigoești. Tehnicile a căror aplicare a fost determinată pe materialul de la Isaiia–Balta Popii – percuția directă cu percutor dur, percuția indirectă și presiunea –, au fost identificate și în alte situri precucuteniene. Tipologia este covârșitor dominată de gratoar. În ceea ce privește aspecte precum producția lamelor și numărul crescut al gratoarelor autorul identifică originea industriei litice Precucuteni II în etapa anterioară a acestei culturi. Însă altele, cum ar fi folosirea așchiilor ca suport în prelucrarea gratoarelor și apariția vârfurilor de săgeată triunghiulare, sunt considerate moșteniri dinspre cultura ceramicii liniare, respectiv complexul cultural Karanovo VI–Gumelnița–Kodžadermen.

Capitolul VI este intitulat *The chipped stone industry from the Precucuteni settlement at Târgu Frumos–Baza Pătule*. Acest sit a fost cercetat, sub coordonarea lui N. Ursulescu, în intervalul cronologic 1990–2005. Materialul ceramic este caracteristic etapei finale a culturii Precucuteni. Eșantionul analizat a fost compus din 5293 exemplare. Prezentarea materialului a ținut cont de cele trei niveluri culturale în interiorul cărora au fost descoperite. Tehnicile folosite pentru debitarea suporturilor au fost percuția indirectă și, în mai mică măsură, percuția directă dură și presiunea. Lama constituie suportul principal (50%), urmată de așchie (33,5%). Precum în așezarea de la Isaiia–Balta Popii, tipul de obiect finit cu cea mai vastă prezență este gratoarul (cca. 60%). Alături de acesta au fost determinate și alte tipuri: lamă retușată, străpungător, raclor, vârf, piesă denticulată, burin, piesă de tip *coche*, percutor și inserție de seceră.

Ultimul capitol, *The chipped stone industry from the third phase of the Precucuteni culture*, face cunoscut materialul litic cioplit din situl Târgu Frumos (5293 piese),

prezentat în relație cu datele cunoscute de pe alte situri aparținând aceleiași perioade culturale (Târpești, Lencăuți, Solonceni, Luka-Vrubleveckaja, Bernovo-Luka, Andrieșeni, Sabanivka II, Olexandrivca, Gajvoron, Korman). În cadrul acestui capitol, autorul remarcă existența unor centre specializate în producția litică (Luka-Vrubleveckaja), precum și orientarea debitajului către obținerea produselor laminare, în condițiile în care pe parcursul primelor etape din evoluția culturii Precucuteni au predominat suporturile de tip așchie. În rândul obiectelor finite, jumătate din inventarul tipologic este ocupat de gratoar. Alături de acesta au fost atestate tipuri precum: racloar, vârf săgeată, inserție seceră, lame și așchii retușate, piesă de tip *coche*.

Finalul lucrării (*Concluding remarks*) conține concluziile rezultate din analiza eșantioanelor de la Isaiia și Târgu Frumos și corelarea lor cu alte loturi de piese din așezări încadrate în perioade istorice similare. Principala observație vizează identificarea a două tradiții tehnologice diferite. Prima cu origini în Neolitic este vizibilă în materialul litic Precucuteni II de la Isaiia, iar cea de-a doua, specifică epocii cuprului a fost determinată pe baza exemplarelor descoperite în situl de la Târgu Frumos.

Lucrarea este completată cu un rezumat în limba română, lista ilustrațiilor, planșelor, tabelelor și diagramelor, lista bibliografică și 59 planșe.

Obiectivele propuse în debutul lucrării au fost atent urmărite de către D.-M. Vornicu. Analiza tipo-tehnologică a fost temeinic realizată. Începând cu observații foarte atente asupra materiei prime, analiza a urmărit traseul pieselor de la stadiul de bloc până la cel de obiect finit. Descrierile și discuțiile au fost însoțite de statistici interesante, prezentate sub forma unor tabele și diagrame. Cu atât mai valoroasă este această contribuție, cu cât cercetătorul nu s-a rezumat strict la prezentarea materialului litic cioplit din cele două situri abordate, ci a interpretat rezultatele raportându-se la întreg mediul cultural precucutenian.

Florian MIHAIL

Institutul de Cercetări Eco-Muzeale "Gavrilă Simion", Tulcea, România
florianhamangia@yahoo.com